

Till: Socialdepartementet, Enheten för folkhälsa och sjukvård
Diarienummer: S2021/07285
Remissyttrande från: Sveriges Kvinnolobby
Stockholm, 2022-01-31

Sveriges Kvinnolobbys yttrande om utkast till lagrådsremiss "Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen"

Sveriges Kvinnolobby är en paraplyorganisation för kvinnorörelsen i Sverige och samlar 47 medlemsorganisationer. Vi arbetar för kvinnors fulla mänskliga rättigheter och ett jämställt samhälle utifrån FN:s kvinnokonvention och Sveriges jämställdhetspolitiska mål. Vi tackar för möjligheten att yttra oss över utkastet till lagrådsremiss Vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och ändring av det kön som framgår av folkbokföringen (S2021/07285).

Sammanfattning

Sveriges Kvinnolobby avstyrker merparten av de förslag som presenteras i utkastet mot bakgrund av att dessa inte har utretts tillräckligt. Innan könstillhörighetslagen rivs upp bör en statlig utredning undersöka konsekvenserna för kvinnors och flickors rättigheter och villkor och politiken och arbetet för ökad jämställdhet inklusive den könsuppdelade statistiken.

Sveriges Kvinnolobby har stor förståelse för att kirurgiska ingrepp i könsorganen kan hjälpa transpersoner, men anser att det finns anledning att invänta mer forskning på området. Framförallt rörande den växande grupp biologiska flickor som utan tidigare tecken söker vård för könsdysfori i tonåren, och som oftare än andra har fler psykiatriska diagnoser. Vi ser att det i denna grupp kan finnas individer vars könsinkongruens är kopplad till samhällets snäva ideal och orimliga förväntningar på unga kvinnor. Det är anmärkningsvärt att utkastet inte förhåller sig till den dramatiska förändringen av målgruppens sammansättning och den offentliga och medicinska debatt som detta har rönt i flera länder. Sveriges Kvinnolobby välkomnar förslaget om att ta bort kravet på att uppträda i enlighet med könsidentiteten, som har kunnat tolkas som att personer måste leva upp till genusstereotyper för att få vård.

När det gäller de avsnitt som handlar om att ändra det kön som framgår av folkbokföringen saknas insikt om den fulla innebörden av de förslag som läggs fram. Sveriges Kvinnolobby har stor förståelse för att det kan vara viktigt för transpersoner att på ett enkelt sätt ändra sitt juridiska kön. Lagen är dock inte begränsad till denna målgrupp. Om förslagen genomförs kommer alla, oavsett könsidentitet, kunna ändra sitt juridiska kön genom att uppge att detta inte överensstämmer med könsidentiteten.

Syftet med förslagen är enligt utkastet att det kön som framgår av folkbokföringen ska baseras på individens *självbestämmande*. Denna nya syn på kön, som saknar koppling till biologi och kropp, skiljer sig från det allmänna rättsmedvetandets och gemene svensks bild av vad kön är. Den skiljer sig också från den syn på kön som historiskt och fortsatt präglar arbetet för kvinnors rättigheter och jämställdhet. Som slås fast i kvinnokonventionen diskrimineras kvinnor på grund av sin roll i

reproduktionen, det vill säga sitt biologiska kön. Också här underlåter utkastet att nämna och förhålla sig till den debatt som pågår i många länder när det gäller självidentifikation som grund för juridisk könstillhörighet. De senaste åren har kvinnoorganisationer i ett stort antal länder slagit larm om att liknande förslag har skadat eller riskerar att skada kvinnors rättigheter.

Bristande kvinnorrätts- och jämställdhetsanalys

Utkastets förslag kommer ofrånkomligen påverka arbetet för jämställdhet och kvinnors rättigheter. I vilken utsträckning och hur skadlig denna påverkan kan bli förblir oklart då detta ännu inte har utretts. Den begränsade jämställdhetsanalys som trots allt görs i utkastet förhåller sig inte till den grundläggande frågan, det vill säga vilka konsekvenserna förväntas bli av att lagens och i förlängningen samhällets definition av juridiskt kön förändras i grunden.

Könsuppdelad statistik

Utkastet hänvisar till att Statistiska centralbyrån (SCB) i tidigare remissvar anfört att förslagen medför "ingen eller mycket begränsad påverkan på myndighetens verksamhet". Sveriges Kvinnolobbys oro handlar dock inte om SCB:s *verksamhet*, utan om hur den könsuppdelade statistiken som sådan påverkas av att den juridiska definitionen av kön, det vill säga det som mäts, ändras. Hur ska viktig information om biologiskt kön kunna samlas in om detta inte kan göras genom juridiskt kön? Hur ska kön kunna skiljas från könsidentitet i statistiken om innebörden av juridiskt kön de facto blir upplevd könsidentitet?

I utkastet framförs att den könsuppdelade statistiken inte kommer att påverkas eftersom den grupp som kommer att byta juridiskt kön är liten. Vi delar bedömningen att de flesta människor kommer fortsätta besvara frågor om kön utifrån en biologisk förståelse, även om lagen efter att förslagen genomförts säger något annat. Men kanske förtjänar just detta att analyseras? Är det oproblematiskt att juridiskt kön betyder en sak i lagboken medan människors uppfattning om vad kön är och all den data som samlas in om kön fångar något annat? Borde inte den statistiska, den juridiska och det allmänna rättsmedvetandets definitioner av kön i så stor mån som möjligt överensstämma?

Vidare är det möjligt att den grupp som ändrar juridiskt kön får betydelse när statistiken bryts ned på mindre grupper. Hur stor kan inverkan bli i statistik om vissa ungdomsgrupper där förekomsten av könsinkongruens har ökat kraftigt? Eller i statistik om kvinnor som begår sexualbrott som endast omfattar ett litet antal personer per år? Ett ytterligare exempel är statistik om grupper där ett kön utgör en liten minoritet, till exempel om män som jobbar i kvinnodominerade yrken eller vice versa.

Jämställdhetsarbetet i övrigt

Det är emellertid inte bara den könsuppdelade statistiken som påverkas. Förslagen väcker frågan om politiken och arbetet för ökad jämställdhet fortsatt kommer vara relevant och kunna bedrivas på samma sätt. Sveriges övergripande jämställdhetspolitiska mål anger att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Hur förändras målets innebörd när vem som är kvinna och vem som är man inte utgår från biologiska kroppar utan baseras på individers självbestämmande? Hur ska arbetet med att frigöra kön från genus gå till om kön i lagen likställs med könsidentitet, som i stor utsträckning formas av genus? Budskapet att alla barn oavsett kön kan se ut, känna sig och bete sig som de själva vill utan att begränsas av normer om kvinnligt och manligt krockar med synen på kön som en självupplevd identitet skapad i en värld som präglas av just dessa normer. Dessa viktiga frågor berörs inte i utkastet.

Könsuppdelad idrott

Om förslagen går igenom blir det möjligt för alla som uppger att de identifierar sig som kvinnor att ändra juridiskt kön och tävla mot kvinnor inom idrott. Därmed sätts den för kvinnor viktiga könsuppdelningen ur spel. Riksidrottsförbundet framförde i tidigare remissvar att förslagen innebär ingripande konsekvenser för förbundets medlemmar och att man saknar en analys av hur idrottsrörelsens tävlings- och träningsverksamhet påverkas. Men istället för att analysera konsekvenserna för kvinnors rätt till idrott på lika villkor anförs i utkastet att det är upp till idrotten själv att ta ställning till hur de situationer som kan uppkomma ska lösas.

Omlädningsrum och andra könsuppdelade utrymmen

Förslagen innebär att det blir möjligt för den som vill att utan prövning ändra sitt juridiska kön med hänvisning till att detta inte överensstämmer med könsidentiteten varefter personen inte kan nekas tillträde till könsuppdelade utrymmen, forum och tillfällen. Så är till exempel fallet på Island som genomförde motsvarande ändringar i sin könstillhörighetslag 2019. Sedan dess ska Reykjaviks kommuns anställda enligt antagen policy bemöta kvinnors oro över vem som får vistas i omlädningsrum med att hänvisa till att självidentifikation är grunden för kön enligt isländsk lag¹.

Att det finns män som vill inkräkta på kvinnors kroppsliga integritet och hota om eller utöva våld mot kvinnor i intima situationer är ingen nyhet, det är för att skydda kvinnor från detta som utrymmen som exempelvis omlädningsrum är könsuppdelade. Risken att möta en person med penis på "damernas" skulle få många kvinnor att bli obekväma och otrygga, i synnerhet de kvinnor som bär erfarenheter av mäns våld eller som av religiösa eller kulturella skäl enbart kan tänka sig att byta om inför personer av samma (biologiska) kön. När Ribersborgs kallbadhus i Malmö tog bort de könsuppdelade omlädningsrummen en dag i månaden gjorde det att många besökare, framförallt kvinnor, kände sig obekväma och avstod från att komma².

Även Lagrådet har i tidigare remissvar lyft frågan om tillträde till könsuppdelade omlädningsrum. Ändå avfärdas risken för att personer skulle ändra det kön som framgår av folkbokföringen för att bereda sig tillträde till könsuppdelade utrymme som mycket liten. Sveriges Kvinnolobby undrar vad denna bedömning grundas på. Att det finns allt fler exempel från andra länder på just sådana intrång tycks inte ha beaktats.

Kraftig ökning av könsinkongruens bland biologiska flickor

Det är en allvarlig brist att utkastet knappt nämner och på intet sätt förhåller sig till den kraftiga ökningen av könsdysfori bland unga (1500 procent de senaste 10 åren³) som rönt stor uppmärksamhet de senaste åren. Gruppen utgörs framförallt av biologiska flickor och kännetecknas av en överrepresentation av andra psykiatriska diagnoser. Det finns ingen vedertagen förklaring till vad ökningen som syns i flera länder beror på⁴. Sveriges Kvinnolobby ser det som troligt att ojämsställda samhällets snäva ideal om hur kvinnor ska se ut och bete sig kan ha bidragit till att vissa unga kvinnor inte längre vill vara just kvinnor. Om så är fallet kanske inte dessa individer blir bäst

¹ The Human Rights and Democracy Office of Reykjavík City (2021) [Guidelines and information for staff on how to react to and answer questions about trans people in gender segregated spaces](#)

² [Queer Kallis får kritik – kallas frizon för fluktare](#), Aftonbladet, 22 april 2019

³ Socialstyrelsen (2020) [Utvecklingen av diagnosen könsdysfori](#)

⁴ SBU (2019) Könsdysfori hos barn och unga - En kunskapskartläggning

hjälpta av att kunna ändra sitt juridiska kön i 12 års-åldern? Sveriges Kvinnolobby önskar en analys av hur denna växande grupp kan komma att påverkas av utkastets förslag.

Könstillhörighetslagen upphävs och två nya lagar införs

Sveriges Kvinnolobby avstyrker förslagen om att ersätta nuvarande könstillhörighetslag med en lag om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och en lag om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Ur ett kvinnorrätts- och jämställdhetsperspektiv motsätter vi oss att det juridiska könet helt ska skiljas från det biologiska könet i lagboken. Diskriminering av och våld mot kvinnor och flickor går att härleda till biologiskt kön, varför det är viktigt att det juridiska könet, som är lagens definition av kön, fortsatt har en koppling till biologiskt kön.

Vi förordar istället att behålla delar av dagens könstillhörighetslag, som gör det möjligt för transpersoner att ändra sitt juridiska kön utan att göra medicinska eller kirurgiska ingrepp samtidigt som det finns en koppling mellan juridiskt och biologiskt kön. Dagens könstillhörighetslagstiftning är också, som framgår av utkastet, förenlig med Europakonventionen (EKMR).

7. Lag om kirurgiska ingrepp i könsorganen

7.2 Lagens tillämpningsområde

Sveriges Kvinnolobby tillstyrker förslaget om att lagen inte ska tillämpas på kirurgiska ingrepp som görs på personer med medfödd avvikelse i könsutvecklingen. Som framhålls i utkastet finns stora skillnader mellan denna grupps behov och transpersoners behov.

Vi tar i övrigt inte ställning till utkastets förslag som väcker flera praktiska frågor. Lagen syftar till att personer ska få ändra sina kroppar så att dessa stämmer överens med deras könsidentiteter, vilket definieras som inre upplevelser att vara kvinna eller man eller tillhöra "båda, inget eller något annat kön". Vilka typer av ingrepp ändrar kroppen så att den tillhör inget eller något annat kön? Hur säkerställs att dessa ingrepp baseras på vetenskap och beprövad erfarenhet om både kvinnors och mäns, flickors och pojkers, kroppar? Liknande frågor har ställts av andra remissinsatser i tidigare beredning. Region Östergötland har till exempel önskat ett tydliggörande om vad som ingår i den offentligt erbjudna vården.

7.3 Förutsättningar för kirurgiskt ingrepp

Sveriges Kvinnolobby välkomnar att man i utkastet backar från den sänkningen av åldersgränsen som tidigare föreslagits. Vi noterar dock att det för sterilisering i vanliga fall krävs att personer är 25 år. Åldersgränsen har satts upp för att unga personer, även de som är myndiga, inte bedöms kunna inse vidden av att inte kunna få biologiska barn. Vi efterlyser en förklaring till varför vissa 18-åringar enligt lag ska anses rustade att besluta om oåterkalleliga ingrepp i könsorganen men inte andra.

Sveriges Kvinnolobby välkomnar även att kravet på att uppträda i enlighet med könsidentiteten avskaffas. Det har kunnat tolkas som att personer måste leva upp till stereotyper om hur kvinnor och män ska se ut och bete sig för att få tillgång till vård.

Vi har i övrigt svårt att ta ställning till de föreslagna kriterierna för kirurgiska ingrepp i könsorganen då kriteriernas innebörd och praktiska tillämpning inte närmare definieras. Många frågor återstår att besvara. Hur bedöms om en person *kan antas* leva i en viss könsidentitet i framtiden? Hänvisningen till att upplevelsen av att tillhöra ett annat kön ska ha funnits en längre tid tas bort, vad väntas detta leda till? Blir det möjligt att få ingreppen omedelbart även för unga vuxna som plötsligt börjar

ifrågasätta sin könsidentitet utan tidigare tecken? Ska enbart personer med könsdysfori, det vill säga där ett lidande förekommer, erbjudas genital operation? Och bör inte det i så fall också framgå av lagen? Allt för allmänt hållna kriterier i kombination med skyldighet att underställa vägrat ingrepp till Socialstyrelsen och rätt att överklaga innebär att lagen kan tolkas som en rättighetslagstiftning.

Det kan också ifrågasättas om det alls är lämpligt att genomföra förändringar som underlättar tillgången till kirurgiska ingrepp i könsorganen när i stor utsträckning fortfarande saknas vetenskap och beprövad erfarenhet. Det senaste decenniet har antalet barn och unga, framförallt biologiska flickor, som söker vård för könsdysfori ökat kraftigt. Inget vet vad ökningen beror på, varför biologiska flickor är överrepresenterade och hur denna grupp kan hjälpas på bästa sätt. Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) konstaterar att det bara finns enstaka studier om genital kirurgi mot könsinkongruens och av de långsiktiga effekterna av dessa ingrepp och andra behandlingar på barn och unga med könsdysfori⁵. Bland annat saknas kunskap om hur många som ångrar sina ingrepp.

8. Lag om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen

8.1 Lagens tillämpningsområde

Den tilltänkta målgruppen för den nya lagen är enskilda som upplever att könsidentiteten och det kön som framgår av folkbokföringen inte stämmer överens. Det finns dock ingenting som begränsar lagen till denna grupp. Eftersom det enligt förslaget inte ska ske någon prövning av könsidentiteten blir det fritt fram för alla som uppger att de inte identifierar sig med sitt juridiska kön att ändra detta.

8.2.1 Förutsättningar för en första ändring

Sveriges Kvinnolobby avstyrker förslaget om att den som fyllt 12 år och upplever att könsidentiteten inte överensstämmer med det juridiska könet ska kunna ändra detta. Förslaget innebär att samtliga kriterier, så som att personen sedan lång tid ska ha upplevt sig ha en annan könsidentitet och ska förväntas leva i den i framtiden, tas bort. Istället ska det juridiska könet ändras utan att skälen till ändringen prövas. Det blir därmed möjligt för alla, som uppger sig ha en annan könsidentitet än den folkbokförda, att ändra sitt juridiska kön.

Utöver att det blir svårt att upprätthålla könsuppdelade utrymmen, tillfällen och forum så som damidrott, kvinnofängelser och skyddade boenden för kvinnor, kvinnoseparatistiska organisationer med mera innebär denna förändring att lagens och samhällets definition av kön ändras i grunden. Som framgår av utkastet är syftet med förändringen att det juridiska könet ska baseras på *självbestämmande*. Denna syn på kön stämmer troligen inte överens med det allmänna rättsväsendets och gemene svensks uppfattning om vad kön är. Det är en allvarlig brist att varken föreliggande utkast eller tidigare utredningar har undersökt de samhälleliga konsekvenserna av vad det innebär att förändra den juridiska definitionen av kön.

Sveriges Kvinnolobby motsätter sig även den låga åldersgränsen. Vi delar Karolinska institutets, Sveriges nationella nätverk för DSD:s och Svenska barnläkarförningens tidigare invändningar om att det inte är förenligt med vetenskap och beprövad erfarenhet att så unga barn ges möjlighet att byta juridiskt kön utan föregående psykiatrisk, psykologisk och medicinsk utredning. Vi ser att det kan vara

⁵ SBU (2019) Könsdysfori hos barn och unga - En kunskapskartläggning

svårt för vårdnadshavare, som gör ansökan, och barn att överblicka konsekvenserna av beslutet om att ändra juridiskt kön. Som tidigare nämnts finns stora kunskapsluckor när det gäller den kraftiga ökningen av könsdysfori hos unga, framförallt biologiska flickor. Att ändra det juridiska könet innebär att barnets könsidentitet formellt bekräftas, vilket kan vara viktigt i många fall, men kanske inte i alla? Av utkastet framgår att avsikten med förslaget ”inte är att markera att 12-åringar är klara med processen att utforska frågor som handlar om kön”. Tyvärr är risken överhängande att förslaget uppfattas just så. Särskilt som andra och ytterligare ändringar av det juridiska könet ska föregås av prövning.

Förslaget saknar också stöd i befolkningen. Enligt en opinionsundersökning beställd av tidningen Fokus anser bara 15 procent av svenskarna att det ska vara möjligt att byta juridiskt kön från 12 års ålder utan prövning eller kontakt med vården⁶.

8.2.2 En första ändring ska kunna beviljas först efter fyra månader

För att minska risken för att lagen missbrukas föreslås att ändringen av det folkbokförda könet ska kunna verkställas fyra månader efter att ansökan gjorts. Tillsammans med den administration som ändringen medför väntas tidsfristen avskräcka personer som vill ändra juridiskt kön av andra skäl än de avsedda. Vad denna bedömning baseras på eller varför just gränsen har satts vid fyra månader framgår inte av utkastet. Sveriges Kvinnolobby avstyrker förslaget som vi menar ger ett otillräckligt skydd mot missbruk.

8.3 Förutsättningar för en förnyad ändring

Sveriges Kvinnolobby avstyrker förslaget om att en andra och ytterligare ändringar av det kön som framgår av folkbokföringen ska prövas medicinskt. Vi menar att det redan vid den första ändringen bör finnas kriterier, på samma sätt som i dagens lagstiftning. Samma kriterier bör också gälla för ytterligare ändringar. Vi ser inget skäl till att det ska vara svårare för personer att återgå till sitt ursprungliga juridiska kön än att ändra det från början. Detta är särskilt viktigt för de allt fler unga, framförallt biologiska kvinnor, som ångrar juridiska könsändringar och den vård och de behandlingar de fått.

I utkastet framhålls att prövningen av könsidentiteten här kan vara ett tillfälle att fånga upp individer som kan behöva stöd i frågor och tankar om sin könsidentitet och erbjuda dem adekvat stöd i sin fortsatta process. Det är en klok tanke som även borde vara giltig vid den första ändringen av det juridiska könet.

8.5 Ändring för ett barn under 12 år med medfödd avvikelse i könsutvecklingen

Sveriges Kvinnolobby tar inte ställning till förslaget om att det juridiska könet ska kunna ändras för barn under 12 år med medfödd avvikelse i könsutvecklingen. Vi välkomnar dock att lagen enligt förslaget tydligt skiljer denna grupp från transpersoner då deras behov skiljer sig åt.

8.14 Innebörden av en ändring och behovet av följdändringar

Sveriges Kvinnolobby delar inte bedömningen att den föreslagna lagändringen inte kräver några andra ändringar utöver de som föreslås. Att gå från en juridisk definition av kön som kopplat till kroppen till en syn på kön som något som var och en själv kan definiera är en stor och genomgripande förändring vars betydelse genomgående underskattas i utkastet. Detta är särskilt

⁶ Fokus Novus: [Svagt stöd för juridiskt könsbyte](#), Fokus, 2021-12-26

tydligt när utkastet som svar på Lagrådets kritik om bristande behandling av förslagets konsekvenser för andra delar av rättsordningen räknar upp olika lagar där exempelvis "kvinnor" eller "moderskap" nämns för att sedan konstatera att dessa inte påverkas nämnvärt.

Sveriges Kvinnolobby vill understryka att kön förekommer i ett stort antal lagar och att definitionen av kön har betydelse för hur dessa lagar förstås och tillämpas. Det handlar till exempel om grundlagens regeringsform som säger att "lag eller annan föreskrift får inte innebära att någon missgynnas på grund av sitt *kön*, om inte föreskriften utgör ett led i strävanden att åstadkomma jämställdhet mellan *män och kvinnor*." Ett annat exempel är abortlagen som talar om att abort får avbrytas om *en kvinna* begär att *hennes* havandeskap ska avbrytas. Det finns eventuellt också skäl att undersöka hur de kirurgiska ingrepp som avses ska särskiljas från förbudet mot könsstympning av kvinnor i lagen.

Ändringar i andra författningar och förslagets konsekvenser

9.1 Steriliseringslagen

Sveriges Kvinnolobby tar inte ställning till föreslagna ändringar i steriliseringslagen, men vill mot bakgrund av att dessa kommer att ha inverkan på en utsatt grupps sexuella och reproduktiva hälsa framföra följande. Den kritik som tidigare ovan anförts mot kriterierna för att få kirurgiska ingrepp i könsorganen, och som föreslås gälla även för sterilisering av personer mellan 18-24 år, är fortsatt giltig. Det vill säga att kriterierna är allmänt hållna och svårbedömda. Vad ska exempelvis bedömningen av om en person kan antas leva i den upplevda könsidentiteten i framtiden baseras på? Vi vill också åter betona att den ordinarie åldersgränsen för sterilisering om 25 år har satts upp mot bakgrund av att unga människor, även om de är myndiga, kan ha svårt att överblicka konsekvenserna av ett så stort beslut som att sterilisera sig. Det borde även gälla för unga myndiga personer med könsdysfori, en grupp som i allt större utsträckning kommit att domineras av (biologiska) kvinnor som oftare än befolkningen i övrigt har andra psykiatriska diagnoser.

9.3 Diskrimineringslagen

Sveriges Kvinnolobby avstyrker förslaget om att diskrimineringsgrunden kön även ska omfatta den som avser ändra eller har ändrat sitt juridiska kön eller har eller ska genomföra genitala operationer. Detta förslag tycks bygga på ett missförstånd om diskrimineringslagens konstruktion. Diskrimineringsgrunderna tar sikte på grunden för diskriminering, det vill säga utifrån vilket motiv till exempel en arbetsgivare ger en person lägre lön än en annan för ett likvärdigt arbete snarare än på vem personen som diskrimineras är eller hur denna identifierar sig själv.

Det är vidare svårt att se i vilka situationer en person som ännu inte har ändrat sitt juridiska kön och heller inte gjort någon operation skulle kunna bli diskriminerad på grund av sitt kön snarare än sin könsidentitet? Det är inte troligt att en arbetsgivare har kännedom om en persons avsikter att ändra juridiskt kön i framtiden och ser och diskriminerar personen utifrån dennes framtida kön.

För att skapa ett så gott skydd mot diskriminering som möjligt för både kvinnor och transpersoner är det viktigt att kön och könsöverskridande identitet och uttryck fortsätter vara två diskrimineringsgrunder även i framtiden. Utkastets förslag skulle kunna leda till att diskrimineringsgrunderna sammanblandas och att motivet, från vilket lagen bör utgå, tappas bort. Detta skapar en otydlighet och riskerar att underminera snarare än att förstärka skyddet mot diskriminering.

När det gäller diskrimineringsgrunden kön är dock viktigt att se att kvinnor framförallt diskrimineras på grund av biologiskt kön, vilket bland annat slås fast i kvinnokonventionen som säger att kvinnor inte ska diskrimineras på grund av sin plats i reproduktionen. En anledning till att en kvinna inte får en chefstjänst kan till exempel vara att arbetsgivaren medvetet eller omedvetet utgår från att hon inom de närmaste åren kommer att få barn och vara frånvarande från jobbet, medan samma antagande inte gjorts om en man.

9.5 Fängeslagen och häkteslagen

Sveriges Kvinnolobby avstyrker förslaget om att avskaffa samvetskravet, det vill säga att samtliga intagna kvinnor måste samtycka till att en man ska placeras tillsammans med dem. I utkastet argumenteras att det inte är rimligt en enskild kvinnas röst kan väga så tungt. Men även den intagna som ska flyttas till kvinnoanstalten är ju en enskild person? Varför ska dennes röst och trygghet väga tyngre än hennes? Istället föreslås att det ska bli möjligt att placera intagna av motsatt kön tillsammans om det finns särskilda skäl för det och när det i övrigt är lämpligt. Sveriges Kvinnolobby avstyrker även denna del av förslaget som urholkar en av få lagskyddade uppdelningar av kön som finns i Sverige.

Därutöver saknar vi en analys av hur utkastets förslag kan komma att påverka landets fängelser och anstalter samt intagna kvinnor och män. Enligt fängelse- och häkteslagarna får intagna inte placeras och vistas med andra intagna av motsatt kön. Bestämmelserna har tillkommit för att skydda intagna kvinnor från kriminella mäns förtryck under fängelsetiden⁷. Utkastets förslag gör dock att det blir möjligt för häktade och intagna män att kringgå lagen och utan prövning ändra sitt juridiska kön med hänvisning till att detta inte överensstämmer med könsidentiteten, varefter de kan flyttas från mans- till kvinnofängelse efter fyra månaders väntetid.

Kriminalvården för inte statistik över hur många intagna som flyttats från mans- till kvinnofängelse efter att ha bytt juridiskt kön. Utan sådan information och utan jämförelser med andra länder är det svårt att belysa förslagets konsekvenser. Medier i flera länder har dock rapporterat om exempel som tyder på att lagen kan komma att utnyttjas i andra syften än de avsedda när det gäller just häkten och fängelser. I januari 2021 införde delstaten Kalifornien en lag om att placering på mans- respektive kvinnofängelse ska göras på grundval av självupplevd könsidentitet. Fyra månader senare hade 255 intagna begärt flytt till kvinnofängelse⁸. I England och Wales har antalet intagna som identifierar sig som transpersoner ökat med över 80 procent sedan de ändrat sin lagstiftning⁹.

11 Andra konsekvensanalyser

Även i övriga konsekvensanalyser finns flera brister. Sveriges Kvinnolobby undrar till exempel hur man har kommit fram till att förslagen inte bedöms ha några konsekvenser för landets kommuner? Kommunerna är den nivå av den offentliga förvaltningen som är närmast medborgarna, vilket innefattar att planera, genomföra och följa upp verksamheter som ska möta alla invånares behov på ett likvärdigt sätt oavsett kön. Malmö stad har i sitt tidigare remissvar bland annat lyft att förslagen påverkar kommunens personnummerbaserade register och därmed förutsättningarna att följa upp verksamheterna. Landets kommuner förfogar också över många könsuppdelade utrymmen inom sina

⁷ Justitiedepartementet (1998) [Ändringar i kriminalvårdslagstiftningen, m.m. Prop.1997/98:95](#)

⁸ [California prisons consider gender-identity housing requests](#), Los Angeles Times, 2021-04-05

⁹ [Number of transgender prisoners rises by 80%](#), The Times, 2019-12-03

verksamheter, så som omklädningsrum på simhallar, skolor, andra idrottsanläggningar och arbetsplatser.

När det gäller regionerna saknas helt analys av hur regionernas förutsättningar att ge vård till kvinnor och män utifrån könsspecifika behov påverkas. Det gäller till exempel kallelse till könsspecifika hälsoundersökningar. Hur säkerställs att personer som bytt juridiskt kön från kvinna till man kallas till screening för exempelvis mammografi? Det handlar också om hur hälso- och sjukvården generellt ska säkerställa att de har information om patienters biologiska kön för att kunna ställa rätt diagnos och erbjuda bästa möjliga vård och behandling. Liksom för kommunerna påverkas även regionernas könsuppdelade statistik.

Därutöver kommer den nya juridiska definitionen av kön ha inverkan även på andra delar av offentlig förvaltning, där ingår alla myndigheter som arbetar med jämställdhet och som samlar in, redovisar och analyserar individbaserad statistik.

Anna Giotas Sandquist, ordförande Sveriges Kvinnolobby
Susannah Sjöberg, vice ordförande Sveriges Kvinnolobby
Clara Berglund, generalsekreterare Sveriges Kvinnolobby